

LA SEGONA VIDA DE LA ROBA

Eulàlia Morral Romeu. Directora gerent del Centre de Documentació i Museu Tèxtil, Terrassa. Joan Soler Jiménez. Director de l'Arxiu Històric de Terrassa.

Recepció i acceptació: setembre de 2014

La nostra memòria és curta. Sempre ho ha estat, però quan els canvis de l'entorn van tan accelerats com ara, en un parell de generacions s'esborren totalment coneixements i pràctiques que han estat habituals durant centúries. I això es fa molt evident quan parlem del reciclatge, una pràctica que sembla recent però sobre la qual els nostres avantpassats ens podrien donar unes quantes lliçons.

El reciclatge aplicat a la roba és un tema que permet relacionar coneixements històrics i tendències de futur i que, per tant, valia la pena explorar dins de la línia de col·laboració oberta des de fa anys entre el Centre d'Estudis Històrics i el Centre de Documentació i Museu Tèxtil. Per aquest motiu va ser objecte d'una Jornada que va tenir lloc el 5 d'abril d'enguany, co-organitzada per ambdues entitats juntament amb l'Arxiu Històric Comarcal, i en la qual van intervenir com a ponents Josep M. Benaul (Universitat de Barcelona), Enric Carrera (Càtedra Unesco de Sostenibilitat de la UPC) Jordi Iglesias (reciclatge industrial RMT-NITA), Lúdia Morcillo (FITEX/Agrupació Catalana del Tèxtil i Moda), Xavier Casas (Eco-inserció/Roba Amiga), i Sylvia Calvo i Virgínia Rondeel (Associació Moda Sostenible BCN). Albert Sales va actuar de provocador i moderador en el debat final.

El text que segueix vol ser un resum de la informació trobada, rebuda i debatuda en ocasió de la Jornada, i també de l'exposició que la complementava, integrada per diversos documents de l'ACVOC-AHT, peces del CDMT, els premis de la Marató "Reinnova la roba" convocada pel Consorci de Residus del Vallès Occidental, una mostra de l'activitat de la fundació Humana i diversos audiovisuals sobre processos de reciclatge tèxtil.

Ponents de la taula rodona dedicada als diferents nous usos que pot tenir la roba usada. *Autoria: Quico Ortega / CDMT.*

L'economia circular

Oficialment aquest concepte va néixer a principis dels anys vuitanta com a resposta a la problemàtica generada per la producció i acumulació accelerada de residus deguda a la mala praxi d'una societat que es creu opulenta i consumeix sense parar. L'economia circular es basa a tancar el cicle de vida dels productes, de manera que un cop perdin la seva utilitat esdevinguin matèria primera per a nous usos. Això ho ha de facilitar el mateix disseny del producte, i també l'existència de xarxes que en garanteixin la reutilització i la transformació total o parcial. Aquesta és una de les claus de la sostenibilitat del nostre món juntament amb un desenvolupament de l'eficiència tecnològica que permeti no continuar augmentant l'impacte ambiental malgrat el creixement previst de la població.

Tot això no s'ho plantejaven encara al segle XV, quan es redactava (per exemple) l'*Inventari i Encant del vestuari de la difunta Ròmia, muller de Joan Bosch* [ACVOC-AHT. Fons notarial. Inventaris, 1465-1494. (619/2)]. Perquè des de l'època romana els béns recaptats per l'autoritat pública eren objecte d'una nova venda a fi de garantir la seva reutilització i no pas la seva destrucció. Aquest cercle virtuós orientat a la sostenibilitat permetia que els béns mobles no es perdessin de qualsevol manera sinó que poguessin gaudir d'una segona vida, en segones mans.

Dins aquests béns mobles trobem sens dubte la roba. En aquest cas, la roba que es reutilitzava era la dels difunts. Un cop s'obria el testament, l'autoritat pública per

Encants i inventaris baixmedievals i moderns exposats. *Autoria: Quico Ortega / CDMT.*

mà d'un notari, elaborava un detallat inventari dels seus béns i dels seus deutes. Si els deutes ja estaven coberts, els béns romanien en mans dels hereus. En cas d'haver de satisfer els deutes es procedia a una ESTIMACIÓ dels béns i a continuació a l'anomenat ENCANT.

L'etimologia d'encant sembla provenir del mot francès ENCAN, adaptació de l'expressió IN QUANTUM amb el sentit d'EN QUANT [ES VALORA QUELCOM]. L'expressió deriva de la pràctica en mercats i subhastes públiques de posar preu a allò que era objecte de compravenda. Així, el mot subhasta, propi del llatí clàssic, ve substituït durant gran part de l'edat mitjana i moderna pel concepte d'Encant.

Així doncs, un cop l'autoritat pública procedia a l'encant públic, tots els béns, i en el nostre cas la roba, eren posats a la venda del millor postor. La documentació notarial que disposem relata amb detall aquest procediment jurídic i, per tant, validat i garantit per a una redistribució mesurada dels béns. Els nous propietaris satisfien en moneda els béns adquirits, i aquesta s'utilitzava per a fer front als deutes no resolts dels difunts.

No ens cal anar, però, tan enrere per trobar altres mostres de *circularitat*: la utilització de draps i residus tèxtils per fabricar paper o per fer teixits regenerats van fomentar el desenvolupament d'oficis, tecnologies i xarxes comercials específiques des de finals del segle XVIII. Aquest tema ha estat objecte de recerca per part de l'historiador Josep Benaül, que ha tret a la llum una relació fins ara molt poc coneguda entre els sectors industrials tèxtils i el paperer.

Els residus són negoci avui i ho seran demà, i segurament ho han estat sempre llevat de l'època del consumisme ferotge de la segona meitat del segle XX.

Els residus són negoci avui i ho seran demà, i segurament ho han estat sempre llevat de l'època del consumisme ferotge de la segona meitat del segle XX.

Crear, mantenir, recrear

De germà a germà, de pares a fills, d'amic a amic..., la roba s'aprofitava a les cases fins que literalment es desfeia. Les mestresses de casa sabien sargir, apedaçar, fer i desfer, eixamplar o allargar, girar un coll de camisa, o capgirar un abric massa gastat eren pràc-

Casulla eclesiàstica feta de pedaços.

Autoria: Quico Ortega / CDMT.

Mitges de seda del s. XVII reparades.

Autoria: Quico Ortega / CDMT.

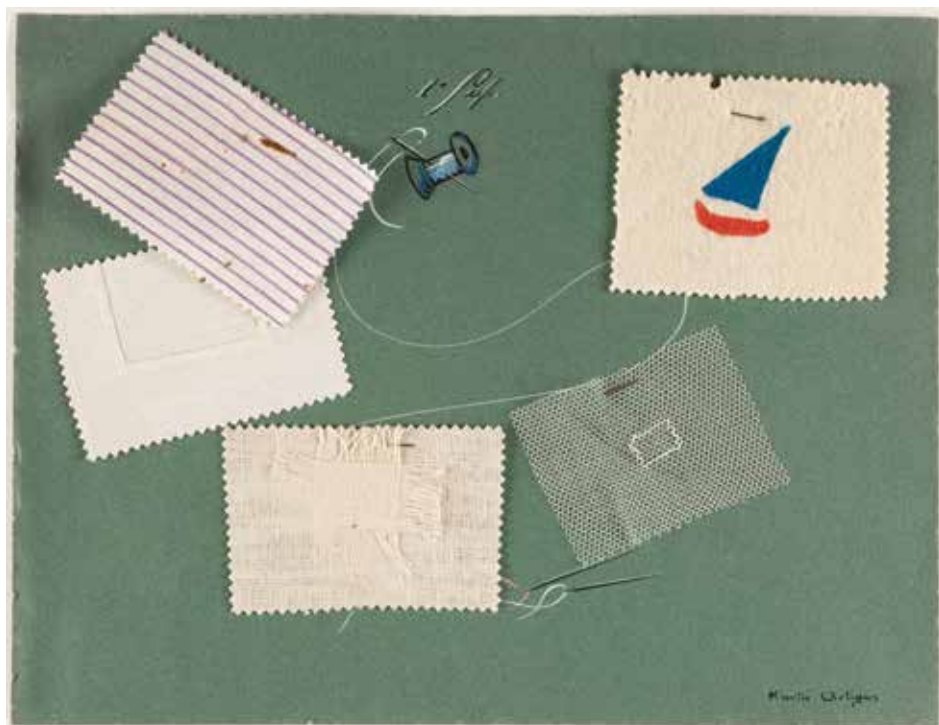
tiques que allargaven la vida d'una peça, o que la transformaven totalment. Les noies de casa bona que entraven als convents per fer-se monges ho feien amb el seu aixovar, i els seus vestits de sedes sumptuoses servien per confeccionar casulles o indumentària per a imatges. Molts fragments de velluts i sedes conservats al CDMT presenten mostres d'haver estat reaprofitats una o diverses vegades per a usos diferents, en indumentària i/o en parament litúrgic o de la llar.

La moda ràpida i barata –possible gràcies a l'explotació exagerada de recursos i persones– ha escombrat el gust pels bons teixits i les peces ben confeccionades, que tenen un

cost i una durada superiors. Durant unes quantes dècades, les ganes de canviar ens han fet oblidar la saviesa adquirida i practicada durant mil·lennis, i tot just ara ens adonem que estem destrossant el medi ambient i les vides de molta gent exposada a condicions de treball inhumanes. Comprar barat ens surt car, a nosaltres i al nostre planeta.

Afortunadament, molts dissenyadors joves capitanegen un moviment important de conscienciació en aquest sentit, i són els primers a demostrar que una peça pot ser reinterpretada i tornar a néixer en una nova forma o aplicació. L'Associació Moda Sostenible de Barcelona n'és un bon model, i iniciatives com el concurs "Reinnova la roba" que organitza el Consorci de Residus del Vallès Occidental contribueixen a sensibilitzar el públic jove.

Paral·lelament, des del món de l'empresa s'està fent un esforç de recerca important per millorar la competitivitat del sector reduint els residus generats i la demanda d'energia durant la fabricació dels productes. Esgurçar i compactar el procés tèxtil, minimitzar el manteniment domèstic (rentar, assecar i planxar signifiquen un cost elevadíssim) i allargar la vida útil de la roba són les premisses bàsiques per reorientar un sector productiu que dona feina a més de 26 milions de persones i significa el 7% del total de les exportacions mundials. El tèxtil té present i futur, però aquest ha d'anar lligat necessàriament a la qualitat, avui un concepte indissociable de la sostenibilitat.

Exercicis escolars per aprendre a sargir i apedaçar. *Autoria: Quico Ortega / CDMT.*

Però si ho pensem bé, què és la moda en si mateixa, sinó el reciclatge i la recreació permanent de formes, idees i textures? No hi ha nova temporada que no faci referència a èpoques passades, de les quals ens inspirem en els colors, en els tactes, en els gruixos o els caients de les robes, en les formes dels vestits, en personatges concrets, en pel·lícules...

Els destins del nostre rebuig

Les botigues i la moda *vintage* ja no són cap novetat, com tampoc ho són els contenidors verds o taronja que ens permeten dipositar la roba que ja no usem, i que ens fan present que la nostra “donació” pot contribuir a projectes de millora social a casa nostra o en països més pobres. És interessant conèixer una mica millor on van a parar aquestes peces que desestimem.

Segons la Fundació Humana, el 13% de les peces de vestir que recullen les revenen ells mateixos a les botigues de segona mà; el 50% es comercialitza a Àfrica; el 30% va a reciclatge industrial, i el 7% restant no té cap utilitat i s'incinera.

Sobre el 50% que s'acaba venent al detall en els mercats de carrer africans hi ha alguns documents força interessants, que al capdavant també plantegen alguns

Peces premiades i finalistes al concurs “Reinnova la roba”. *Autoria: Quico Ortega / CDMT.*

dubtes. El llarguíssim viatge per terra i en vaixell que porta la roba des dels punts de recollida de les poblacions europees fins als llocs de reunió i triatge –on els majoristes els adquireixen en contenidors sencers– i els trajectes fins als mercats finals (Àfrica i alguns països de l’Est) també porta a reflexionar sobre el consum que aquesta segona vida significa en despesa energètica. Evidentment els que formen part de la cadena comercial s’ho cobren, però quin és el seu cost ambiental?

Pel que fa al reciclatge industrial, ja sabem que no és cap novetat (històricament el rebuig tèxtil servia per fer “mantes de soldat”), però avui és un subsector molt desenvolupat i tecnificat que és capaç de tractar ja sigui els residus generats durant la producció (l’empresa terrassenca Crevin converteix altra vegada en fil les restes generades durant el procés de teixir), aquells que provenen del rebuig (elaboració de polièster a partir de les ampolles de plàstic o de peces de roba del mateix material) o aquells que donen sortida a primeres matèries abans destinades a la indústria tèxtil i que avui tenen altres usos, concretament la llana i algunes fibres cel·lulòsiques utilitzades com a aïllament tèrmic en l’arquitectura dita sostenible. Tota una contradicció en un país llaner com el nostre, que ha deixat perdre la inversió genètica secular per malvendre la fibra esquilada d’ovelles que només les volen per carn. Per sort, alguns valents estan revaloritzant les llanes locals d’algunes regions mediterrànies per a usos més nobles.

Peces premiades i finalistes al concurs "Reinnova la roba". *Autoria: Quico Ortega / CDMT.*

Naturals i/o ecològics

Al Vallès, el coneixement de les matèries i els processos tèxtils ja no és un fet generalitzat com ho era fa cinquanta anys. Aquesta ignorància recent fa que sovint es consideri signe de militància ecològica el fet de vestir peces de cotó, una fibra natural, sí, però que origina un 2,6% de l'empremta hídrica mundial, a més de generar un alt nivell de residus tòxics associats al seu cultiu i als processos de tintura i acabat. Els estudis comparatius fets per la Universitat de Cambridge demostren que una camisa de viscòsa comporta menys de la meitat d'impacte ambiental que una de cotó, malgrat que la viscòsa és una fibra cel·lulòsica produïda artificialment. Per tant, la relació entre fibres naturals i químiques en la balança del consum mundial s'ha d'analitzar amb precaució. El polièster, les poliamides i les fibres acríliques són derivats del petroli, però si al final de la seva vida els reciclem en nous articles el seu impacte inicial es dilueix. Tot és molt relatiu, i convé estar informat abans de fer segons quines afirmacions...

En tot aquest context, el futur passaria per dissenyar els productes en clau de sostenibilitat, tenint en compte ja des de l'inici que han de poder facilitar una segona vida (no mesclar primeres matèries naturals i sintètiques, pensar en productes durables, calcular millor l'estalvi d'aigua i energia), d'ecoeficiència (fer més amb menys), facilitar unes condicions laborals dignes arreu del món, afavorir la producció de

proximitat i tenir assumida la responsabilitat social de tots plegats. Un bon pla de treball per aconseguir recuperar la memòria de bones pràctiques dels nostres besavis beneficiant-nos de les prestacions dels nous materials i tecnologies i sense renunciar a les mil possibilitats de la moda.

Documents consultats:

Ponències presentades a la Jornada “La segona vida de la roba”.

BENAUŁ BERENGUER, Josep Maria; “La industrialització a Catalunya, 1780/1913”.

CARRERA, Enric; “Els reptes de la sostenibilitat al sector tèxtil”.

IGLESIAS VIVES, Jordi; “Del negoci tèxtil familiar a la fabricació d'aïllaments tèrmics amb materials reciclats i/o renovables”.

MORCILLO, Lúdia; “Responsabilitat, creació i negoci”.

CALVO, Sílvia / RONDEEL, Virginia: “L'Associació Moda sostenible de Barcelona”.

Textos de l'exposició “La segona vida de la roba”

Vídeos:

ECOALF - reciclatge d'ampolles de plàstic.

Disponible a: <http://ecoalf.com/espana/procesos.html>

ECOALF - reciclatge de xarxes de pesca.

Disponible a: <http://ecoalf.com/espana/procesos/redes-de-pesca.html>

ECOALF - reciclatge de pòsit de cafè.

Disponible a: <http://ecoalf.com/espana/procesos/cafe.html>

“Una segona vida per a la roba” (emès a *El medi ambient* de TV3 el 20/03/2014). Disponible a: <http://www.tv3.cat/videos/4957751>

CREVIN – reciclatge de fil en cicle tancat.

Disponible a: <http://vimeo.com/50536936>

“Segunda mano, negocio de primera” (emès a *Documentos TV2* el dimarts 9 de setembre de 2008)

Disponible a: <https://www.youtube.com/watch?v=wL3dHcjRxyI>

Webs:

<http://www.humana-spain.org/>

<http://es.robaamiga.cat/>

Una nova experiència al CDMT...

viu-la en directe.

www.cdmt.es

